

Boekbesprekingen

C. PRESVELOU and S. SPIJKER-ZWART (eds.). *The Household, Women and Agricultural Development. Proceedings of a symposium organized by the Department of Home Economics, Agricultural University Wageningen, The Netherlands 18-20 January 1979. Miscellaneous Papers 17 (1980). Landbouwhogeschool Wageningen, The Netherlands. Wageningen, H. Veenman en Zonen B.V., 1980. 131 pp.*

Het doel van het symposium, waarvan de resultaten in dit boek zijn vastgelegd, was ideeën uit te wisselen tussen verschillende disciplines, onderzoekers en beleidsmensen, teneinde de mogelijke bijdrage van de huishoudkunde aan plattelandontwikkeling in Derde Wereld-landen te bepalen. Hiertoe zijn de artikelen als volgt samengesteld.

In de eerste reeks wordt de invloed van veranderings- en inkorporatie processen op de positie van de vrouw in verschillende delen van Afrika bezuiden de Sahara beschreven. De konklusies hieromtrent wisselen al naar gelang de definities van 'de positie van de vrouw' en de interpretaties van verschijnselen, waarop de schrijvers hun analyse baseren.

BOSERUP, die van mening is dat de positie van de vrouw in Afrika verslechterd is, werkt met de meest uitgebreide en mijns inziens beste, definitie van de positie van de vrouw. Zij omschrijft deze als de mate waarin de vrouw als producent onafhankelijk van de man is, wat betreft de mate van beschikking en besluitvorming ten aanzien van eigen arbeid, produkten en produktie middelen, en de mate waarin ze toegang heeft tot produktie middelen. In vergelijking hiermee zijn de definities die door de andere schrijvers zijn toegepast zo onvolledig dat hieruit niet gekonkludeerd kan worden, zoals wel in de artikelen wordt gedaan, dat de positie van de vrouw verslechterd is (KONTER over Tanzania) of niet verslechterd is (VENEMA over Senegal, DEN OUDEN over Kameroun). Hooguit kan vastgesteld worden dat bepaalde aspecten van de positie van de vrouw in dat gebied verslechterd, respectievelijk niet verslechterd zijn.

Toch beperkt ook BOSERUP zich net als de anderen tot de voedselproduktie, terwijl de huishoudelijke produktie slechts zijdelings aan de orde komt. Het totale huishouden en de huishouding krijgen pas volledige aandacht in het artikel van SPIJKERS-ZWART, waarin de elementaire huishoudkundige begrippen worden gedefinieerd en wordt aangegeven hoe de invloed van veranderings processen op huishouden en huishouding bestudeerd kan worden. Hiermee wordt tevens het tweede gedeelte van het boek ingeluid, dat zich bezig houdt met het huishouden als basis eenheid voor ontwikkelingsbeleid en planning te behoeve van het platteland.

THOMAS-LYCKLAMA à NIEHOLT en PRESVELOU leggen nadruk op het afstemmen van ontwikkelingsprogramma's op vrouwen. Allen lijken het er wel over eens dat het huishouden tenminste als referentiepunt in onderzoek voorafgaande aan beleid, planning en actie in beschouwing moet worden genomen. JANELID geeft hiervoor een overzichtelijk kader, waarin het huishouden met factoren op mikro en makro nivo in relatie wordt gebracht. Zij en VAN LIER zien het huishouden als één van de basis eenheden voor ontwikkelingsprogramma's en beleid. Het wordt echter niet duidelijk hoe het huishouden basis eenheid van actie kan zijn.

Na een samenvatting van de symposium-diskussies worden tot slot in de konklusies de volgende resultaten van het symposium neergelegd:

- de erkenning van de complexiteit van het huishouden;
- bewustzijn van de noodzaak aandacht te richten op huishouden en huishouding in onderzoek en ontwikkelings beleid;
- bijdrage van huishoudkundigen aan onderzoek in ontwikkelings landen.

Als enig onderwerp van huishoudkundig onderzoek wordt genoemd de bestudering van de gevolgen van het ontwikkelingsproces en van specifieke ontwikkelings plannen op het nivo van het huishouden, de positie van de individuele leden van het huishouden en het welzijnsnivo van de afzonderlijke huishoudens. Daaraan zou nog toegevoegd moeten worden dat, zoals ook in een aantal artikelen naar voren komt, vooronderzoek belangrijk is om beleid en planning beter af te stemmen op de realiteit van huishouden en huishouding. Dat dit gedaan kan worden door middel van actie-onderzoek wordt wel enige keren genoemd, maar niet verder uitgewerkt. Hier ligt naar mijn mening zeker een belangrijke taak voor de huishoudkunde. Door ontwikkeling van theorie en onderzoeksmethodologie ten aanzien van vooronderzoek en actie-onderzoek zou zij een bijdrage kunnen leveren aan een emancipatoire ontwikkeling.

Hoewel het boek door de brede opzet ons niet direct veel verder brengt in theorievorming en praktijk van

de huishoudkunde in ontwikkelings landen, vormt het wel, door het grote aantal impulsen vanuit de verschillende disciplines, een enorme stimulans en aanzet daartoe. Als zodanig is het boek van harte aan te bevelen voor alle huishoudkundigen die zich met Derde Wereld-problematiek bezig houden.

L. Res

Y. G. M. BEEREPOOT-SANGEN. Warenkennis deel 1. Culemborg, Stam/Robijns (Educaboek) B.V. 1980. 221 pp. ISBN 90 11 71010 X.

Bij de uitgeverij Educaboek is in september 1980 deel I van de serie Warenkennis verschenen. In mei van dit jaar zal het tweede deel volgen. Deze serie die uit drie delen bestaat is in het bijzonder geschreven voor het Middelbaar Beroeps Onderwijs. Het leerplan van het M.B.O. omvat voor het eerste jaar: inleiding in de anorganische chemie, het ontstaan van de aardkost, metalen, glas en keramiek. Deel I van de serie warenkennis sluit daar zeer goed op aan.

De hoofdstukken 1 tot en met 5 behandelen de anorganische chemie, hoofdstuk 6 de aardkost, hoofdstuk 8 de metalen, hoofdstuk 9 glas en hoofdstuk 10 keramiek. Alleen hoofdstuk 7 'water' is een aanvulling op het leerplan.

Het is een goed idee om warenkennis aan te bieden op een natuurwetenschappelijke grondslag. De natuurwetenschappen bewijzen zo hun nut en de warenkennis wordt cognitief gezien op een 'hoger niveau' gebracht, waardoor bepaalde gebruikseigenschappen van waren met de beschikbare natuurwetenschappelijke kennis en inzicht verklaard kunnen worden. De opzet van dit boek maakt het eerder geschikt als naslagwerk dan als leidraad in de les. Dit geldt zeker met betrekking tot de manier waarop de anorganische chemie in dit boek behandeld wordt. Didactisch gezien zou het beter zijn om vanaf het begin de stofnaam met zijn chemische formule te combineren. De hoofdstukken 1 tot en met 5 bevatten wat storende fouten, zoals een onjuist aantal elektronen in een van de figuren. Het noemen van voorbeelden die eerder uitzonderingen zijn, zal bij de studenten niet tot duidelijkheid leiden.

Aktuele onderwerpen zijn goed in de leerstof geïntegreerd, maar hierbij komt vaak een onvolledig inzicht in de literatuur t.a.v. deze aktualiteit aan het licht. Als gevolg hiervan zijn er nogal wat klein onjuistheden in de tekst. Een enkel voorbeeld:

1. 'Uit recent onderzoek is gebleken dat de aarde is opgebouwd uit de korst, de mantel en de kern. Algemeen wordt aangenomen dat ongeveer 4500 miljoen jaren geleden de zon en de planeten,... zijn ontstaan uit een grote, draaiende gas- en stofnevel.' (pag. 110).
2. 'In de ozonlaag die ons beschermt tegen gevaarlijke zonnestraling, wordt dan ozon in zuurstof omgezet.' (pag. 173). Het van de zon afkomstige ultraviolette licht splitst juist molekulen zuurstof in radicalen, welke ozon vormen. Met betrekking tot het aantasten van de ozonlaag wordt alleen freon genoemd, niet kunstmest en kernproeven.

Kennis van fabricage- of bereidingsprocessen zijn voor de student niet van belang, wanneer daaruit niet direkt gebruikseigenschappen van het produkt zijn af te leiden. Als onderdeel van een algemeen maatschappelijke vorming kan deze kennis zeker waardevol zijn.

Het invoegen van docenten- en leerlingenproeven is zeer illustratief en bevordert de motivatie, de vaardigheden en inzichten van de student. Tegen het opnemen van docentenproef 20 (kaliumnitraat, wordt onder meer verwerkt in explosieven) zijn bezwaren aan te voeren. Voor de leesbaarheid van het boek zou het wenselijk zijn geweest deze proeven in een ander (kursief of kleiner) lettertype zouden zijn gezet en de lay-out hieraan zou zijn aangepast.

Voor opleidingen waarvoor dit boek geschreven is zal de vraag *welk* materiaal in een bepaalde situatie het meest geëigende materiaal is, centraal moeten staan. Hoe zijn materialen te herkennen en waar is er informatie over te verkrijgen zijn minstens even belangrijke vragen. Ook kan informatie over wettelijke bepalingen ten aanzien van waren niet gemist worden. Zoals gezegd zal dit boek als naslagwerk een goede functie binnen het onderwijs kunnen vervullen. Een uitgebreide inhoudsopgave of trefwoordenregister zal het gebruik van dit boek dan ten goede komen.

J. Kamsteeg
M. Th. Kneppers